

De satte livet på spil over Sjælland

DANMARK BESAT: I dag er det 74 år siden, Danmark blev besat af Tyskland. Her fortæller en amatørhistoriker om nogle af de engelske flyvere, som satte livet på spil over Sjælland under Anden Verdenskrig. Udgangspunktet for kronikken er 9. april 1944.



Af Anders Straarup

»Livet er en morgengave«, skrev Halfdan Rasmussen i sin dejlige sang fra 1955. »Når reserveerne skal stille for at splitte kloden ad, skriver jeg med krupsersille verdens mindste heltekvad.«

Heldigvis gjorde en del danskere aktiv modstand under besættelsen, som langt de fleste klarede sig igennem uden at bruge våben. Hvad med Halfdan Rasmussen?

I april 1944 blev han ringet op af Gerhardt Krogh fra Lolland og bedt om at komme til Københavns Hovedbanegård og hente en stor pakke - og så viste det sig at være to amerikanske flyvere, som kom til at bo hos Halfdan Rasmussen og hans kone Esther Nagel en uges tid, inden de blev hjulpet videre til Sverige! Da de blev opfordret til det, gjorde de noget som så mange andre danskere, der uventet kom i en situation, hvor de kunne gøre en forskel.

Fra det samme B-17 fly, der den 9. april 1944 var nødlandet ved Ryde på Lolland, lykkedes det to andre flyvere at komme til Falster og senere til Sjælland, hvor en gartner nord for Roskilde ringede til politiet, fordi han havde set dem. De tilkaldte betjente fandt hurtigt ud af, at det var to amerikanske flyvere - og de kontaktede deres venner i modstandsbevægelsen. Flyverne kom til København, videre til Sverige, og den 29. april 1944 fløj de tilbage til England!

Talte ikke om det

En af dem var Charles F. Markowicz, hvis barnebarn i 2009 skrev til mig: »Min bedstefar sagde aldrig bare en enkelt gang noget om sin tid under krigen. Han nægtede at tale om det, og som familie manglede vi pålidelige oplysninger om hans oplevelser. Jeg var overrasket og rørt over, at du har bevaret hans historie og lagt den ud, så andre kan se den.«

Den er på Allied Airmen - Allierede flyvere 1939-45 DK www.alliedairmen.dk med detaljer om 463 allierede fly og 3081 flyvere, hvoraf de fleste blev skudt ned over Danmark eller danske farvande eller drev ind på kysten.



Fire engelske flyvere omkom i forbindelse med et styrt 9. april 1944 ved Venslev øst for Skælskør og blev senere begravet på Svinø Kirkegård mellem Næstved og Vordingborg. Billedet er fra 4. maj 2011, hvor fire af Flyvevåbnets lette træningsfly - traditionen tro - tog et par stemningsfulde runder over mindelunden på Svinø Kirkegård. Foto: Bjørn Armbjørn



Natten mellem 8. og 9. august 1944 hentede tyskerne 11 modstandsfolk i Vestre Fængsel og henrettede dem. Det var fem folk fra Holger Danske og seks fra BOPA. Frans Halberg til venstre og Ejgil Skov Jørgensen, kendt som Fos, begge frihedskæmpere under besættelsen, nedlagde for fem år siden kranse ved Rorup Stenen mellem Roskilde og Osted til minde om de henrettede. Foto: Kim Rasmussen



Digteren Halfdan Rasmussen husede to amerikanske flyvere i en uges tid. For nogle år siden viste Jonas Pøher Rasmussen film om sin bestefar Halfdan Rasmussen i Kulturhuset Gimle i Roskilde. Foto: Per Jensen

Påskedag den 9. april 1944 blev en amerikansk B-17 ramt under angreb på en flyfabrik i Poznan i Polen. Den mistede brændstof og skulle hurtigt finde Sverige på den anden side af Østersøen.

Piloten skrev: »Al ammunition

og alle maskinkanoner blev kastet over bord, medens vi fløj lavt over vandet. Endelig kom vi over land. Dengang kendte ingen af os farverne på det svenske flag, men fra flere flagstænger så vi et rødt flag med et hvidt kors. Da

» Siden 1990 er der i hele Danmark rejst 25 mindsten for allierede flyvere. Hertil kommer mindetavler og andet.

Tyskland. Af de 80 flyvere omkom de 43, mens 30 blev krigsfanger og syv nåede Sverige med hjælp fra modstandsbevægelsen.

En B-24 Liberator på vej til at bombe en kuglelejerfabrik i Nordtyskland blev ramt fra tyske jagere, så piloten ville prøve at nå Sverige. Det lykkedes seks mand at springe ud med faldskærm i tide. Tre af dem blev krigsfanger, men det lykkedes tre andre med modstandsbevægelsens hjælp at nå Sverige. Det er der skrevet om på dansk og engelsk.

Fire mand omkom

Fire mand omkom i forbindelse med styrtet og blev senere begravet på Svinø Kirkegård mellem Næstved og Vordingborg. Flyet styrtede ned i Venslev øst for Skælskør, hvor fire bygninger brændte ned, mens folk var i kirke. På mindstenen afsløret 2. september 1945 ved Venslev Kirke er indledningen:

»I dyb taknemlighed ved Danmarks befrielse 5. maj 1945 rejstes dette minde«.

Nær sydspidsen af Lolland nødlandede en anden beskadiget B-24 Liberator. Syv mand blev krigsfanger, mens tre omkom. 5. maj 1946 blev en flot sten rejst på nedstyrtningstedet for de tre faldne. »Fremmede stridsmænd sejrende segned. Ej skal glemmes I frihed gav os. Rejst i taknemlighed af omegnens beboere.«

Lige efter krigen var der 1170 allierede flyvere begravet i Danmark - næsten alle på kirkegårde. Nu er der 1030 begravet over hele landet. Hertil kommer godt 900 flyvere uden kendt grav og næsten 200 begravet i andre lande. Man må have stor respekt for flyverne fra England, USA, Canada, Australien, New Zealand, Polen og andre lande, der igen og igen tog på bombetogter trods dårlige udsigter til at overleve krigen. Godt 600 blev krigsfanger, mens 92 blev sejlet til Sverige og mindst 45 til England. Hvis en enkelt flyver fra en besætning findes skyllet ind på en dansk kyst, medregner jeg hele besætningen.

Siden 1990 er der i hele Danmark rejst 25 mindsten for allierede flyvere.

Hertil kommer mindetavler og andet. I 2013 blev der rejst fire mindsten på privat initiativ med lokal opbakning og med deltagelse fra civile og militære myndigheder. Der var 250 mennesker til afsløring i Grønhøj ved Viborg. Der er stadig en taknemlighed for flyvernes indsats. Her er blot en enkelt dag i krigen trukket frem.



Charles F. Markowicz - en af de engelske flyvere, der satte livet på spil over Sjælland under krigen.

Danmark var besat og sikkert derfor ikke måtte anvende eget flag, så mente vi, at det måtte være Sverige. Efter 10-15 minutters flyvning fandt vi en dejlig åben plads, der var velegnet til landing. Jeg kredsede over pladsen for at checke for eventuelle grøfter eller hegn, og halvt over pladsen opdagede jeg pludselig de camouflerede fly med hagekors på haleroret.»

Det var Værløse Flyveplads, og der var ikke andet at gøre end at lande! »Fra denne dag og efter 13 måneder i en tysk fangelejr, kan jeg garantere, at der var 10 amerikanere, der lærte at kende forskel på det danske og det svenske flag.«

Den 9. april 1944 gik seks B-17 og to B-24 bombemaskiner tabt over Danmark og Østersøen i forbindelse med, at flere end 500 amerikanske bombefly angreb mål i Polen og